DAGENS NYHETER.

En utskrift från Dagens Nyheter, 2021-11-22 08:44
Artikelns ursprungsadress: https://www.dn.se/arkiv/ledare/pa-sjunde-aret-av-vanta-och-se/

LEDARE

Ledare: På sjunde året av "vänta och se"

PUBLICERAD 2003-08-14

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

Skaffa nyhetsbrev

HANS BERGSTRÖM

KOLUMN

Sällan har ett beslut varit så övermoget som det om Sverige och euron. Jag bläddrar igenom ett häfte med särtryck av fem huvudledare i Dagens Nyheter, "Sverige och EMU". De är daterade november 1996. Professor Calmfors utredning om Sverige och EMU hade då presenterats, och debatten var het. Skulle Sverige fullfölja vad som stod i avtalet om medlemskap eller "vänta och se" ("nej nu" som denna linje också uttrycktes).

Linjen blev "vänta och se". Det har vi nu gjort i sju år.

Det var från början oklart huruvida det vi skulle vänta på var Europa eller oss själva. Visserligen var det mycket tal om svensk lönebildning. Men mer avgörande var nog ändå att många ville se vad det blev av euron. Att skapa ett gemensamt mynt för Europa var ett historiskt och vågsamt projekt. Skulle det fungera

Hur många länder skulle komma att anta den nya valutan

I linje med en sentida svensk tradition att uppträda som fripassagerare ville vi slippa ta aktivt ansvar för projektet. Om det blev lyckosamt och om det omfattade många europeiska länder - då borde vi gå med så småningom. Annars inte.

Denna position av fripassagerare har i sig ett politiskt och moraliskt pris för Sverige. Som Carl-Johan Åberg formulerat det (i boken "Därför euron - tio ekonomer om den gemensamma valutan", Ekerlids förlag 2003): "Skulle vi nu välja att inte gå med i valutaunionen är jag rädd för att denna bild av Sverige kommer att förstärkas - bilden av ett land som gärna drar fördel av vad andra gör men som själv inte gör särskilt mycket för de gemensamma målen."

I dag vet vi att övergången till euron fungerat och att euron blir Europas valuta. Inte minst viktigt för svensk del är att den blir valutan runt Östersjön.

På hösten 1996 var jag själv fundersam i eurofrågan. Vi tog månader på oss av seminarier och inre diskussioner på DN:s ledarredaktion innan jag var beredd att landa i en bestämd slutsats, som formulerades i fem linjeledare. Grunden till min

tvekan var tvådelad. Ekonomiskt var jag osäker på om Europa var vad ekonomerna kallar "ett optimalt valutaområde". Politiskt var jag fundersam över den självbindning för gemensam valuta som gjorts av EG-länderna. Var det möjligen en typ av politisk låsning som gör deltagarna blinda för nya fakta och erfarenheter

När DN ändå landade i ett bestämt förord var det efter moget övervägande, där några slutsatser vägde särskilt tungt för min del. De bär också i dag:

+ Det skadar Sveriges självkänsla och anseende att uppträda som fripassagerare. Sverige är ett land av folkrörelser. Varje medlem i en förening vet att när man ansluter sig följer man klubbens stadgar. Man väljer inte och vrakar bland villkoren för medlemskapet. Sverige gick med i EG - senare EU - utan reservationer i fråga om EMU. Vi har inte de brittiska och danska undantagen. Inte heller befinner vi oss i de öst- och centraleuropeiska ländernas situation, att vilja men kanske ännu inte kunna. Om vi väljer att stanna utanför bryter vi, som enda land, mot medlemskapets grunder. Vi gör det dessutom trots att vi inser att den gemensamma valutan var en historiskt nödvändig del av uppgörelsen mellan Tyskland och Frankrike i samband med murens fall i Berlin och Tysklands enande (ett europeiskt Tyskland i stället för ett tyskt Europa) och trots att det blivit tydligt hur mycket euron betytt för att Europa skulle undgå en mycket skadlig valutaoro i samband med Irakkriget och annan turbulens i världen.

Jag vill inte se ett Sverige som i fråga om valutasamarbete, Europas säkerhet och andra grundläggande trygghetsuppgifter fegt överlämnar åt andra att utföra uppgifter som vi själva anser angelägna.

+ Den fria valutamarknaden leder inte till så rationellt satta kurser som ekonomer länge påstod. Ett land kan få sin valuta felsatt med så mycket som 50 procent under flera år, i förhållande till en rimlig värdering av dess relativa konkurrenskraft. Det kan leda till irrationell utslagning av industri - eller till ett bomullsklimat för gammal industri som motverkar utvecklingen av högteknologi med högt förädlingsvärde.

Valutakurserna är numera praktiskt taget frikopplade från handelsströmmarna. Omkring 90 procent av flödena saknar samband med betalningar för varor och tjänster; de utgör rent finansiella placeringar. Spekulationens grund är lika mycket bedömningar av vad andra aktörer kan tänkas göra som studier av realekonomiska fakta. Den internationella valutamarknaden analyseras bäst via spelteori.

I en situation då ett land som Sverige rymmer globala företag med liten del av sin verksamhet inom landet kan det också uppstå stora sidoeffekter på valutan av sådant som aktieplaceringar och räntearbitrage. Några miljarder in eller ut i Ericssonaktien kan plötsligt köra kronan upp eller ner. Den lilla valutan guppar som en kork på ett hav, eller rör sig med ett tidvatten, styrd av obevekliga och ofta oförklarliga krafter utanför dess kontroll.

+ Vurmen för devalveringar bygger vidare på en ytterst ensidig intressesyn. De som talar för en bevarad krona tänker nästan alltid i termer av en sänkt krona. Den "frihetsgrad" de söker gäller friheten för Sverige att ha högre inflation än omvärlden och att fästa större vikt vid "full sysselsättning". Men är ständigt sjunkande värde på valutan bra för svenskarna

Bör "sysselsättning" vara enda dominerande mål

Mer kring det i en följande kolumn.

Hans Bergström är docent i statsvetenskap och fristående kolumnist i Dagens Nyheter. Han bor i USA.

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt